

Αναστάσιος Μουμτζάκης – «μέτρον και σταθμόν»

για τον Σύνδεσμο Φιλολόγων ν. Δράμας
Δημήτρα Κίτου, Μουσικό σχολείο Δράμας

Όσο δύσκολο είναι να αναφερθεί κανείς σ' έναν συνάνθρωπό μας όταν είναι παρών, άλλο τόσο και ακόμη περισσότερο είναι να μιλήσει για κάποιον που δε βρίσκεται πια ανάμεσά μας. Για έναν άνθρωπο όπως ήταν ο Αναστάσιος Μουμτζάκης είναι ακόμη δυσκολότερο, γιατί αυτός που αφήνει πίσω του αξιόλογο έργο είναι παρών ακόμη και έξω από τα στενά χρονικά πλαίσια του βίου του.

Ο Αναστάσιος Μουμτζάκης ήταν ήδη σύμβουλος φιλολόγων στην περιφέρεια της Δράμας, όταν ήρθα με μετάθεση από την Κομοτηνή το 1991. Για μένα, που γεννήθηκα και σπούδασα στη Θεσσαλονίκη, ήταν ένα άγνωστο πρόσωπο. Είχα όμως κάτι δικό του μαζί μου, αφού χρησιμοποιούσα τουλάχιστον ένα βιβλίο, που είχε σχέση μ' εκείνον, το «Συντακτικό της νεοελληνικής γλώσσας», γιατί ήταν από τα μέλη της ομάδας που το συνέγραψε. Ήμουν λοιπόν εξοικειωμένη με τη γραφή και το πνεύμα του, αλλά όχι με τον ίδιο ως φυσικό πρόσωπο. Πώς μπορώ όμως να μιλήσω γι' αυτόν;

Μοιάζει λίγο με «αστείο», σαν τα ανέκδοτα για παιδιά: «ένα μερμήγκι μιλά για έναν ελέφαντα και με την περιορισμένη του οπτική αντίληψη τον περιγράφει και τον παρουσιάζει!». Θέλω να πω ότι δεν μπορώ να μιλήσω για την όλη πορεία και το έργο αυτού του σπουδαίου φιλόλογου, αφού στην πραγματικότητα μου είναι άγνωστα και απρόσιτα. Τις λίγες φορές που ήρθα αντιμέτωπή του ήταν όσες φορές μας επισκέφτηκε στα σχολεία για να μας γνωρίσει ως νεοδιόριστους συναδέλφους και όσες φορές βρέθηκα ως ακροάτρια στις ομιλίες του. Θυμάμαι την πρώτη φορά που τον είδα πόσο εντύπωση μου έκανε το παρουσιαστικό του, που πρόδιδε το «ανάστημα και τον όγκο» της όλης προσωπικότητας. Επίσης θυμάμαι ότι ένιωσα ζήλια για όσους είχαν την τύχη να τον έχουν καθηγητή στα μαθητικά τους χρόνια.

«Μέτρον και σταθμόν» στάθηκε και στέκεται για μας. Όμως έχω την πεποίθηση ότι και ο ίδιος οριοθετούσε, σχεδίαζε, ζύγιζε και έχτιζε τις μελέτες, τις ομιλίες και τις παρουσιάσεις του έχοντας σταθερά «μέτρα και σταθμά».

Η οργάνωση του λόγου και της σκέψης του μου θύμιζε έναν άλλο μεγάλο και προσφιλή μας επιστήμονα φιλόλογο, δάσκαλο και ερευνητή, τον Δημήτρη Μαρωνίτη.

Την αίσθηση του μέτρου έδιναν και οι ομιλίες και τα κείμενα του Μουμτζάκη. Όταν μελετάς δικό του κείμενο αντιλαμβάνεσαι ότι ο γράφων διαθέτει, εκτός από γνώσεις, σφαιρική αντίληψη των φιλολογικών θεμάτων και τετράγωνη λογική. Πιστεύω πως όταν ήταν έφηβος και μαθητής θα πρέπει να διχάστηκε μπροστά στο δίλημμα «θετική ή θεωρητική κατεύθυνση;». Γιατί, αν και φιλόλογος, έχει μαθηματική αντίληψη. Λίγοι φιλόλογοι μπορούν να καυχηθούν ότι έχουν στην πνευματική τους προίκα όσα εκείνος διέθετε. Παρόλο που ήταν γνώστης του υλικού των φιλολογικών ερευνών, δε χάθηκε μέσα στο οξύμωρο των απόψεων ούτε στο ασαφές και ακαθόριστο που κάποτε συναντάμε στην επιστήμη της φιλολογίας. Προσπαθούσε πάντα να βάλει τα πράγματα σε μια σειρά και να ξεκαθαρίζει τα φιλολογικά θέματα.

Η προσπάθειά του αυτή φαίνεται καθαρά μέσα στις σελίδες του βιβλίου «Η γλώσσα μας και τα προβλήματά της», κείμενα που βασίζονται σε σειρά ραδιοφωνικών εκπομπών. Κάποια φίλη μου φιλόλογος, που ζει στην Αθήνα, και στην οποία το χάρισα πριν από

χρόνια μου είπε «το βιβλίο αυτό με έσωσε, το συμβουλευόμαι πάντα πριν διδάξω». Στο συγκεκριμένο βιβλίο, που εκδόθηκε στη Δράμα, είναι βέβαιο ότι μας έχει αφήσει ιερή παρακαταθήκη τις γνώσεις και τις απόψεις του για τη γλώσσα. Επίσης γράφει ξεκάθαρα τη θέση του για προβλήματα της γραμματικής και του συντακτικού, που απασχολούν όλους τους χρήστες της ελληνικής γλώσσας, αλλά εκφράζεται και με ευαισθησία σε θέματα που αφορούν τη νεότερη ελληνική ιστορία και τις μεγάλες της στιγμές, όταν κάνει αφιερώματα στις εθνικές μας επετείους. Ευδιάκριτα στοιχεία είναι επίσης η διακριτική αίσθηση του χιούμορ και το «φιλολογικό» ήθος.

Το συγκεκριμένο βιβλίο είναι, κατά τη γνώμη μου, ένα από τα καλύτερα του είδους του, αν όχι το καλύτερο, και είμαστε πραγματικά τυχεροί όσοι το έχουμε στις βιβλιοθήκες μας. Έτσι, κατά κάποιο τρόπο, είναι πάντα μαζί μας ο Αναστάσιος Μουμτζάκης, βοηθός και πραγματικός σύμβουλος.

Μερικοί άνθρωποι είναι σημαντικοί ακόμα και όταν δε μιλούν. Κάποιοι και μόνο με την παρουσία τους λένε πολλά και κάποτε ενεργοποιούν ακόμη και με ένα αόριστο σχόλιο τους – ή μία απλή προτροπή – τη σκέψη και τον προβληματισμό των άλλων. Σ' αυτήν τη σπάνια κατηγορία ανθρώπων ανήκε και ο Α.Β. Μουμτζάκης. Έτσι, τυπώθηκε στη μνήμη μου μια παραίνεσή του να δούμε μια ταινία που είχε κάνει πολύ καλή εντύπωση στους κινηματογραφόφιλους στα μέσα της δεκαετίας του '90.

Η ταινία είχε τον τίτλο «Μικρόκοσμος» στα ελληνικά. Θέμα της ήταν η ζωή των εντόμων. Οι εικόνες ήταν πολύ όμορφες και υποστηρίζονταν από υπέροχη μουσική. Η κάμερα παρακολουθούσε με μεγεθυντικό φακό τα έργα και τις ημέρες των μικροσκοπικών ζωυφίων καθώς και τη συνεχή και «υπεράνθρωπη» προσπάθειά τους να κτίσουν τις φωλιές τους, να συλλέξουν την τροφή τους, να πάρουν τις προφυλάξεις τους, προσπάθεια που πολλές φορές κατέληγε σε καταστροφή εξαιτίας ενός αιφνίδιου και έντονου καιρικού φαινομένου. Βλέπαμε ότι τα αδύναμα αυτά πλάσματα την επόμενη κιόλας μέρα ξανάρχιζαν τις δραστηριότητές τους από την αρχή χωρίς να απελπιστούν, χωρίς να διστάσουν, χωρίς να καμφθούν.

Μου έκανε πολύ εντύπωση που μας προέτρεψε να πάμε να δούμε την ταινία – που προφανώς την είχε ήδη δει – χωρίς να σχολιάσει και χωρίς να εξηγήσει το «γιατί», όπως συνήθως κάνουν οι φιλόλογοι. Αυτό που μας έλεγε η ταινία ίσως ήθελε και ο ίδιος να μας το πει, αλλά προτίμησε έμμεσα: «κοιτάξτε πως αντιδρά η φύση! Με τι υπομονή, επιμονή, εργατικότητα, απλότητα και αισιοδοξία! Γίνετε απλοί, ταπεινοί, επίμονοι, και βρείτε διεξόδους μέσα από τα αδιέξοδα. Αν το απλό ζώο διαθέτει τέτοια δύναμη να ανταπεξέρχεται στις δυσκολίες και τα εμπόδια, σκεφτείτε πόση δύναμη κρύβει ο άνθρωπος!» Ο Α.Β. Μουμτζάκης ήταν ένας άνθρωπος που μιλούσε και μέσα από τις παύσεις του λόγου του και μέσα από τα αποσιωπητικά του, γι' αυτό και είναι παρών.